

Ludia pri práci

*Nebezpečenstvo nebezpečenstvo ó všade nebezpečenstvo.
Nič nie je bezpečné. Horiace hviezdy vybuchujú.
Prekrásny hmyz prináša smrť pestrého hada smrť.
Láska je vákuum. Oči smrteľníkov
sú jedny druhým nebezpečnými studňami bolesti.
Narodiť sa je oným veľkým rizikom. Jedine smrť nie je hazardovaním.*

*Človek by sa mal báť pohnúť mihalnicami.
Ako prestrašená myš môže čupieť v travine čakajúc
s vyhladovaným pohľadom aby vyskočil za potravinou
a potom sa vrátil k čakaniu s nádejou na smrť.*

*Človek však chvályhodný je. A hrozne podlý.
Kráča vpred po povraze svetla
nebojac sa že spadne hľadá však anjelov aby ich zabil.
Eúba otrávenú vodu na pozdrav svojich vlastných milovaných rtov.
Robí prísľuby z kovu a stavia žaláre závidia.
Objavil lásku vysníval Krista vyplatil Judáša
predstavil si slobodu hnal sa za šťastím stratil radosť.*

Z anglického preložil Kl. Š.

FRANTIŠEK ŠVANTNER

List

Ivan!

Odpusť, že využívam Tvoju neprítomnosť a týmto spôsobom tak nešetrne sama spretrhávam aj posledné vláčená nášho posvätného sväzku. Vieš, som iba chabá žena. Nemám dosť odvahy predstúpiť

so vzpriameným čelom a s jasnými očami pred Teba a vyjaviť Ti celú pravdu tak, ako sa v poslednom čase ustálila na dne mojej duše. Nenašla by som k tomu dosť pohotových slov a viem, Tvoj pohľad by ma vyplašil, zavrátil a umlčal skôr, ako by som Ťa stačila presvedčiť, že všetka námaha posliepať znovu tie úbohé čriepky, ktoré ešte zostávajú z našej lásky, bola by márna.

Takto, keď mám istotu, že som v celom dome sama, že v žiadnom kúte Ty nestriehneš na môj pohyb, nestopuješ moje oči, moje myšlienky, keď viem, že ma nemôžeš ani prekvapiť a vyrušiť náhlým príchodom, môžem skladať pokojne vety tohto priznania, ba i tak triezvo, aby si nemal pochybnosti o mojich úmysloch a aby si ich prípadne mohol neskoršie použiť i pri súdnom pojednávaní ako usvedčujúci doklad.

List nechám náročky na stole v kuchyni, aby Ti padol do očí hneď, keď vstúpiš. Prečítaj si ho pokojne do konca a nezatažuj si hneď hlavu zbytočnými starosťami. Zariadila som všetko tak, aby si mojím odchodom neutrpel ani mravnú, ani hmotnú ujmu.

Vari Ťa nemusím o tom ani veľmi presvedčať. Veď vieš veľmi dobre, že od tých čias, ako sme sa stali predmetom verejnej mienky, správala som sa vždy tak, aby ani tieň hanby na Teba nepadol. Na Tvojej strane bola ľudská mravnosť i božie prikázanie so všetkými odpustkami a milosťami, ja som sa podobrala niešť kríž pokorenia. A týmto činom to potvrdzujem. Odteraz i tí ľudia, čo mali pre mňa v očiach aspoň lútosť, budú ma považovať za obyčajnú pobehlicu, ktorá nemôže dosiahnuť ani ľudskej, ani božej milosti, lebo nesie biľag prekliatia a večného zatratenia. Naproti tomu Ty máš všetku ich úctu. Zostávaš čistý, bezúhonný a hlavne vážený. Bude záležať len na Tebe, ako dlho si zachováš také pekné ctnosti.

Malého Kamila si nájdeš pri rodičoch. Tam mu zatiaľ neumália. Má dobrý dozor i opateru a Ty sa už postaráš, aby mu ani láska nechýbala. Veď bol vždy Tvoj. Zavčas si si vedel zaistiť v jeho srdiečku bezpečné miesto a stále si sa staral o to, aby Ťa odtiaľ nikto nevytlačil.

Ako vieš, sotva som ho pocítila vo svojom živote, už si bol naňho zvedavý. Neustále si sa ma naňho pypytoval. Vodil si ma po lekárach, listoval si v učených knihách, aby si mal o ňom nejakú predstavu, keď si ho ešte nemohol vidieť. Ba stávalo sa neraz, že som

Ťa pristihla, keď som sa nocami prebúdza z nepokojného sna, ako opatrne prikladáš svoju ruku na môj vypätý život, vyhmatávaš hroblinky a vlnenie na ňom, aby si aspoň tak mal pocit tej materinskej blaženosti, ktorú som vtedy prežívala ja osobitne, a aby si ho prevzal vari do opatery skôr, ako Ti ho ja budem môcť vložiť do rúk. To ma zavčasu presvedčilo, že nosím Tvoje dieťa a že ja mu budem iba pestúnkou.

A nemýlila som sa. Čím viac odrastal od mojej krvi, tým úplnejšie si ho prejímal do svojej. Nestačilo Ti, že si mu venoval všetok voľný čas vo dne. Pod zámienkou, že sa veľmi pri ňom vyčerpávam, staral si sa oňho aj v noci. A hoci si ho mal stále na rukách a hltal si ho očami, zadúšal bozkami, hoci si večerami na posteli pred spánkom robil s ním celé predstavenie, mne si zazlieval každý, i najmenší pokus, ktorým by som sa bola chcela k nemu priblížiť, aby sa vraj veľmi nerozmaznal.

Ako dobre. Teraz si môžeme riešiť náš prípad ľahšie. Keď odidem, dieťa naozaj nič nestratí. Netreba mu ani nič vysvetľovať. Načo nafukovať tak zavčasu chmáru v jeho nevinnej dušičke. Beztoho by nepochopilo priepasť, ktorá sa medzi nami vyhĺbila. A ak predsa vznikne na jeho srdiečku nejaká ranka, netreba ju rozjatrúvať spomienkami.

Zatiaľ úlohu gazdinej prevezme Tvoja sestra Mária. Shovárala som sa o tom s ňou a bola ochotná. Sľúbila mi, že sa bude o Tvoju domácnosť starať, *kým sa vrátim*. Myslela tým, že si Ty nedoviedieš novú gazdinú do domácnosti. Lebo hoci som jej povedala, že odchádzam iba na pár dní k tetke do Hnúšte, viem, že ma porozumela, a len preto prizvukovala, *kým sa vrátim*, aby mi lúčenie trochu sprijemnila. Vždy mala jeden prst na mojom srdci. Vari jediná s úprimnou účasťou sledovala utrpenie, ktoré ma pomaly, ale iste odplavovalo od Teba. Prvá spozorovala môj hriech, a predsa ma nezavrhlá, ako neskoršie urobili skoro jednomyselne ostatní. Ba kedykoľvek sme sa stretli, jej otvorený a teplý pohľad, vrúcne slová a jasný úsmev dodávaly mi silu znášať aj Tvoje nešetrné výbuchy podráždenosti. Som teda presvedčená, že Ti bude dobrou oporou v dočasnej samote a bude ti vedieť vysvetliť všetko, čo sa Ti bude zdať v mojom liste ešte nejasné.

Snubný prsteň ako aj ostatné šperky, ktoré si mi podaroval,

nájdeš na obvyklom mieste v kryštalovej skrinke na nočnom stolíku. Nevzala som si odtiaľ nič. Odchádzam tak, ako som bola pred rokmi ku Tebe prišla. Beriem si len ctnosť chudobnej nevesty, ktorú si Tvoja rodina tak vysoko cenila, že zabudla dožadovať sa vena, a Tvoju mladosť, lebo sa nazdávam, že mám iba ja na ňu právo.

Odpusť mi, že Ťa na ňu nešetrne upozorňujem. Akokoľvek doliehajú na mňa ťažké chvíle lúčenia a akokoľvek mi rozrušujú myseľ horké slová priznania, ktoré už mám pre Teba pripravené a ktoré, viem, uzatvoria Ti navždy všetky príchody ku mne, keď sa ohliadam za seba a svíjam do klobôčka pomotané vláčenká svojho života, nevládzem sa ubrániť čerstvým spomienkam na tie chvíle, keď sme prežívali spolu čistú lásku, a musím Ti ich pripomenúť, aby si mal dôkaz, že moje rozhodnutie nevyplývalo iba z nedostatku citu k Tebe.

Vari sa pamätáš. Stretli sme sa v Sklenove. Ja som si prišla ta liečiť samotu. A Ty so sestrou doprevádzal si svoju chorľavú matku. Vidali sme sa pravidelne pri obede v panskej reštaurácii. Na stolovanie ste si vybrali najsvetlejší kút pri okne práve oproti môjmu stolu, čím ste nepripúťali len moju pozornosť, ale prejavili aj vy-cibrený vkus lepšej rodiny, lebo v celej hale nebolo prívetivejšieho miesta ako to, ktoré ste si vyhradili pre seba. Pod obrovskými dlaňovitými listami palmového stromu, postaveného v kúte vedľa veľkej klietky s dvoma kanárikmi, a v úzadí s oknom, kade prúdilo dnu oslnivé svetlo poludnia, tvorili ste neobyčajne malebnú skupinku, ako by stvorenú pre maliarske plátno. Neskoršie si mi prezradil, že to bola myšlienka Tvojej sestry. Pravdaže. Veď kde inde by holly dostaly krajší lesk jej ľanové vlasy, spletené vo dva hrubé vrkoče a previsujúce voľne vpred cez útku hrudí ako zlaté klasy, kde by sa jej oči boly väčšími prehlbily, čelo viac vystúpilo, líca viac ožily, kde by sa bolo jej telo zaskvelo väčšou čistotou? Mária tam celá žiarila ako včasný kvet na jarnom slniečku. Nebolo možné vypustiť vás z pohľadu. Hoci ste sa chovali skromne a ticho, predsa ste vynikali nad celú kúpeľnú spoločnosť.

Mňa najprv zaujala vaša mäkká a nezvykle čistá reč. Znela v tomto prostredí, kde sa všeobecne, hádam z módy, maďarčilo a nemčilo, veľmi sviežo. Popri vás i mne bolo voľnejšie a veselšie

okolo srdca. Správali ste sa všade tak seabavedome, nenútene a pritom jednoducho ako vo svojom. Nič vás nezmiatlo, nerozčúlilo a netiesnilo. Podľa toho som ihneď správne uhádla, že patríte ku vznešenej rodine so starou slovenskou tradíciou. Prezrádzaly to najmä obe ženy. Tvoja dôstojná, starušká matka a múdra, šľachetná Mária. Pripomínaly mi peknoduché postavy z románov nášho Vajanského.

S Máriou sme si hneď rozumely. Medzi nami jestvovalo určité duchovné príbuzenstvo, ktoré nebolo treba ničím nietiť, preto bez oboznamovacích zvyklostí ba i bez zvláštnych rečí staly sme sa hneď od prvého stretnutia najlepšimi priateľkami. Kedykoľvek spočinuly na mne jej dobrotivé a nevinné oči, preniklo ma príjemné zamrazenie, ako by ma presvecovalo čisté svetlo. Neskoršie som sa dozvedela, že váš rod nedonášal po stáročia žertvu iba národu, ale aj Bohu a že náležite ku staršinstvu svojej cirkvi. Nuž toto rodové poznačenie zasiahlo vari najvýraznejšie práve ju. Ona dosiahla od Boha nielen dar hlbokej viery, ale aj dar milosti. Preto mohla tak štedro rozdávať útechu svojim bližným. Ja som v nej našla posilu pre svoj pustý život.

Ty si mi bol zpočiatku ľahostajný. Ako vieš, ona nás soznámila. A keď Ťa upozornila na mňa a Ty viac zo zdvorilosti pristúpil si ku mne, aby si mi ponúkol pohostinstvo pri vašom stole, nie kvôli Tebe opustila som svoju samotu, lež kvôli nej.

Ale ani potom nevedel si hneď zaujať to miesto v mojom srdci, ktoré muselo už byť tam pripravené pre Teba.

Toho dňa pri stole nevymenili sme ani jedno srdečnejšie slovo, ba ani jeden významnejší pohľad. Mňa schvátila predovšetkým náhle radosť, že sa môžem s Máriou bližšie poznať, že môžem hľadieť priamo do jej hlbokých očí, že môžem počúvať jej zvonivú reč. A Ty si to bral rád na vedomie, lebo si takto nemusel brať na seba neprijemnú úlohu hostiteľa a spoločníka. Ako obvykle, zaoberal si sa svojimi novinami a poslušne prislúhoval matke. Ako sa pamätám, bola to Tvoja každodenná synovská povinnosť pri stole a ani teraz nemienil si ju ničím narušiť.

Keď Ti mám úprimne povedať, vtedy ma vôbec nemýlilo Tvoje správanie. Zavše za rozhovoru s Máriou zazrela som Tvoju pravidelnú, trochu unudenú tvár, pohrúženú do čítania, Tvoje široké čelo, sklonené nad novinami, Tvoju ruku s dlhými, skoro dievčensky

jemnými prstami, keď si premiesťoval príbor, Tvoj tlmený hlas, keď si na niečo poslušne odpovedal matke, alebo keď si jej oznamoval nejakú zaujímavú zprávu z novín. A bolo to tak, ako by som videla ktorúkoľvek všednú tvár a počula celkom nenáročný, stratený ľudský hlas.

Ale čo sa to porobilo so mnou potom, keď som sa zatvorila do svojej izby hore na poschodí chmúrneho Kniežacieho domu s úmyslom odpočinúť si a keď som si stačila uvedomiť celé to nečakané stretnutie. Ach, osud si so mnou vždy divne zahrával. Vravievala som s pohrdaním: Láska? Čože je to? Trocha živočíšneho zápalu. A vysmievala som sa ľuďom, ktorí na ňu chorľaveli, i básnikom, ktorí ju chceli povýšiť na ctnosť, lebo som im nerozumela.

Od malička zvykla som si viac dôverovať rozumu. On mi bol poradcom vo všetkých rozporeniach, mierou života. Jedine v ňom zjavovalo sa mi celé vedomie a to, čo sa predsa z jeho rozpätia vynímalo, najmä city a vášne, považovala som za svoju slabosť, a preto zámerne už v počiatkoch v sebe krotila, premáhala, aby som sa nemusela pred ľuďmi hanbiť a nejako pokorovať. V tomto usmerňovaní svojho vnútra dosiahla som časom takej dokonalosti, že ma nič nevedelo vyniesť z miery. Čokoľvek by sa bolo okolo mňa robilo, našlo ma pripravenú a istú. Mnohých som tým odzbrojila. Ľudia ma nechápali. Naraz som sa ocitla mimo nich. Mužskí ma považovali za príliš chladnú, neprístupnú, ženy zase za povýšenú. Sama v sebe som pocítovala uspokojenie, čo mi bolo dostatočnou odplatou za samotu.

Náhle som však stratila tento pocit bezpečnosti. Ako by sa bol v mojom srdci roznieť oheň. Plamienky zašľahly krv a potom pohltily ma celú. Darmo som sa už dovolávala rozumu. Nebolo ho. Bol iba zmätok v duši, zmätok v tele. Prudká horúčava sa vyvalila na mňa a oslabovala mi všetky smysly. Preto v obave, že som podľahla úpalu, lebo po tie dni bol naozaj veľký úpek, prevalila som sa na posteľ. Ale bola to láska. Láska, ktorá vykvitla z krvi, láska, ktorá naraz zapustila korene hlboko do srdca, prudká ako húrka, horúca ako slnce, láska, ktorá sa rozhodla zdeptať a pokoriť ma preto, že som jej vedela tak dlho vyhýbať. Čo som mohla proti nej podniknúť, keď som sa cítila slabá ako stebielko trávy, ktorému jarný prívál podmyl koreňky, keď som zmierala úzkosťou o svoj život. A Ty si

nebol pri mne, aby si ma svojou silou podchytil a upevnil v novej pôde, kde ma prúd zanášal. Iba Tvoje oči prepaľovali sa zdialky cez ťažké povetrie, strechou, múrmi i povalinou a rozkladaly vo mne nové nebezpečné ohne. Nuž ležala som bezvládne mnoho hodín s ťažkým telom. Navonok som vyzerala celkom pokojne. Nikto by nebol pobadal, že prežívam takú dôležitú premenu. A zatiaľ vo mne lomila sa pýcha a povýšenosť, ktorá ma dosiaľ držala nad vodami pohyblivými, a do toho miesta v srdci, ktoré som aj pred sebou cudne uzatvárala, vlúdila sa pokora.

Celá zmena odohrala sa v takých hĺbkach môjho vnútra, že som ju ani sama nestačila až ta sledovať, a tak rýchlo a presvedčivo, že ju nebolo možné ničím predísť a udusiť. Mohla som sa už len podrobiť novému stavu a smyslami poznávať jeho bezpečné rozloženie vo všetkých polohách mojej bytosti. A zvlášť. Bolo to práve tak, ako by som si bola po búrke premenila zmočené šaty za suché. Cítila som sa dobre, ba vari ešte plnšia, opravdivejšia. Akési nové svetlo zapálilo sa vo mne. A bolo to príjemné a potešujúce. Občas som prechádzala priam do nadšenia. Chcelo sa mi zároveň plakať i smiať sa. Nikdy predtým som neprežívala niečo podobné.

Toto podivné svetlo zažiarilo potom vo mne vždy, keď som sa mala s Tebou stretnúť. Ono vlastne pôsobilo, že si si ma začal viac všímať, že si objavil vo mne pôvab, ktorý Ťa začal lákať, a že si ma potom raz vyhľadal ďaleko v poli, kade obyčajne viedla moja cesta pri pravidelných popoludňajších prechádzkach.

Vtedy si ma už nemohol ničím prekvapiť, lebo som už nebola tou starou, neprístupnou Júliou, ale mladým, naozaj mladým dievčatkom, ktoré veľmi veľa čaká od života, lebo samo ho chce bohato obdarovať.

Ach, odpusť mi, že vo svojich spomienkach zabehúvam až tak ďaleko a že Ti teraz, keď sa rozchádzame, pripomínam tie krásne chvíle, keď naše cesty boli vysypané iba pestrými poľnými kvetmi a keď sme nepotrebovali reč, lebo sme sa dorozumievali pohľadmi, úsmevmi, dychom, a keď sme si navzájom v očiach videli celý svet. Nech Ti je to dôkazom, ako náruživý som sa vedela oddať novému pocitu a ako som zanedbávala práve rozum, ktorý do tých čias výlučne určoval moje konanie.

Vtedy som nevedela, čím ma tak mocne pútaš k sebe. Bola som

ranená slepotou. Nechcela som svoju mladú lásku upevňovať nejakým rozumkovaním. Nebolo to ani treba. Sama bola dosť silná a prudká, aby sa mohla utešene rozvíjať. Iba teraz, keď sa nám všetko, na čom sme sa usilovali stavať svoje spoločné šťastie, rozbieha na márne čriepky, si to uvedomujem.

Bol si ku mne dobrý v reči i v skutkoch. Nikdy si sa nedal strhnúť k činom, ktoré by boly prezrádzaly náklonnosť k násilnostiam. I obetoval a rozdával si sa, ako to vyžadovaly prikázania Tvojej viery. Neraz som si pripadala pri Tebe nepatrnu, lebo som si nevedela modlitbami vyprosiť toľko milosti, aby som sa Ti mohla odplatiť podobným spôsobom. Svoj nedostatok snažila som sa nahradiť tým väčšou úprimnosťou a vernosťou v láske. Ako vieš, vedeli sme aj takto vytvoriť pevný sväzok, ktorý sa ani potom neoslabil, keď sme pred Bohom a pred ľuďmi vzali na seba ťarchu manželského jarma, ba sa ešte upevnil a zvrúcnel, lebo sme nemuseli zo svojej osobnej slobody preň nič obetovať. Čoskoro sa totiž ukázalo, že ku šťastiu nie je potrebný veľký priester, ale veľká viera v človeka.

Zpočiatku sme si to obidvaja rovnako uvedomovali, a preto sme mohli z našej izby vytvoriť také teplé a bezpečné hniezdo, hoci všade vokol vzrastala úzkosť.

Len sa rozpamätaj, aké uspokojenie sa do nás vlievalo, keď sme sa večerami do nej utahovali, keď sme sa prebúdzali v hlbokom objatí a keď potom často uprostred noci začínali sme tichučké rozhovory zo seba a o sebe. Boly to nádherné navštívenia. Ani neviem, prečo mi pripomínaly biblické stretnutie na ceste do Emauz. Hádám sa človek ponára hlbšie do tajov života, keď sa mu odhaľuje iný, lebo nepoznáva len toho druhého, ale aj seba a hlavne pociťuje blízkosť samého Boha, ako tí dvaja učenici.

Tmavý priester okolo nás v taký čas ožil tajomným prúdením, ktoré pretekalo našimi telami a našimi dušami. Rozrušoval nás a zároveň spojoval. Slová, ktoré samovoľne plynuly z našich úst, nadobúdaly za takého stavu zvláštneho významu. Stávaly sa citlivými nervami, kadiaľ prebiehaly aj najjemnejšie záchvevy našich sŕdc. Boli sme vlastne jedna bytosť, ktorá mala ešte dve tváre: tvoju dušu a moju dušu, ale ktorá mala schopnosť splývať ešte ďalej a zbaviť sa i posledného znaku roz dvojenosti.

Nevieš si predstaviť, aké krásne bolo prežívať túto premenu

v sebe a ako som sa tešila na tú chvíľu, keď budem jestvovať len Tebou, Tvojou dušou, Tvojím srdcom. V tom som videla naplnenie svojho života a dosiahnutie úplného šťastia.

Ale neprekvapilo ma, že Ty považuješ našu lásku len za prostriedok k dosiahnutiu vyššej dokonalosti. Dávno som vedela, že si kladieš vyššie životné ciele, že horlíš za uskutočnenie bratstva na zemi, že túžiš po láske, ktorá by uvoľnila napätie v človekovi a obsiahla všetko ľudstvo, celý svet, vesmír a v ktorej by sme sa konečne stretli s Bohom. Bolo to len prirodzené. Muž má slobodnejší rozlet ako žena. Necíti sa dobre v okovách tohto pozemského života. Hľadá aj na hviezdy, hľadá ešte nad nimi obývateľné priestory, lebo túžil po nekonečnosti, nesmrteľnosti. Neuspokojuje ho podoba tohto sveta. Hľadá svety iné. Všetko, s čím sa tu stretáva, čo chytá do rúk, prepodstatňuje a povyšuje často do nedosiahnuteľných polôh, aby mal o čo bojovať. A Ty si nemienil zradiť dedičstvo svojich otcov. Hrdo si vždy vyznával svojho Boha. Chrám Ti bol vedľa nášho domu najmilším miestom, Biblia najobľúbenejšou knihou, na radosť svojej matky citoval si často Písmo, aby si kontroloval svoje myšlienky a city. S tým všetkým som bola usrozmenná ešte pred naším sobášom.

Prvé dni azda na dne duše som prekonávala malú krízu. Bola som vari omámená. Mne stačilo šťastie, ktoré vyrastalo z našej lásky a uskutočňovalo sa v našom vzájomnom pomere, hoci len v nepatrnom priestore našej izbičky a so všetkých strán obklopené veľkým utrpením ľudstva. Ba azda chcela som sa i brániť, lebo tvoje zámery búraly mi zámok, kde som sa chcela s Tebou zatvoriť pred svetom. Veď či naša láska nebola taká veľká, aby vystačila na všetky potreby nášho života? Či sme nemali svoju záhradu, ohradenú vysokým múrom, svoj pevný dom, svoje mladé telá, vreľú krv a hlavne svoje srdcia, kde nám bolo teplo aj bez slnca?

Ale keď som zbadala, že by Ti v takomto príbytku, vystlanom a utesenom iba mojou láskou, bolo pritesno, dobrovoľne som ho opustila a šla za Tebou.

Nediv sa tomu. Žena je prízemnejší tvor ako muž. Ťažko opúšťa vydobyté miesta, lebo sa najlepšie cíti na pevnej pôde, a len tomu dôveruje, čo obsiahne svojimi mysľami. Nerada vchádza do nedomyšlených, neskutočných svetov, kde si treba samovoľne zapalovať

svetlá. Bojí sa, že zablúdi a vyhynie. No ako cíti pri sebe oporu, s podivuhodnou ľahkosťou prekonáva prekážky, ba býva odvážnejšia a smelšia ako muž, lebo vie vrúcnejšie vzplanúť pre ideál.

Naostatok v mojom prípade nebolo treba ísť za nijakou chimérou. Mal si svoj raj dokonale premyslený. Boh Ťa obdaril aj dobrou výrečnosťou. Z Tvojich slov dal sa ľahko spodobniť svet, ktorý mal všetkých ľudí oblažiť šťastím. Nebolo to niečo nedosiahnuteľného. Vravnel si, že ho poznali naši prví rodičia, že ho do dôsledkov uskutočnily prvé kresťanské sbory a niektoré náboženské sekty, ba že ho všetci nosíme v srdci ako predpoklad a podstatu opravdivého, plného a blaženého života. Prečo by ho ľudstvo nemohlo uskutočniť v našej dobe?

Ani som nič vlastne nestrácala. Verila som, že vo svete, kde padnú všetky predsudky, ktoré sputávajú a znehodnocujú človeka, kde vyhynie hriech, nenávisť, povýšenosť, kde sa rozvine naplno sloboda srdca a kde sa stretnú všetci ľudia v bratstve, nájdem miestečko i pre svoju lásku. A verila som tiež, že to miestečko bude dosť teplé, aby si sa Ty cítil v ňom šťastný.

Naše obľúbené rozhovory dostaly takto iný smer. Prestali sme hľadať človeka v sebe, ale hľadali sme človeka mimo seba, človeka, ktorý by mal dosť odvahy obetovať sa pre ľudstvo, vrátiť dôveru v život a upevniť vo svete lásku.

Súhlasila som s Tebou, že náš človek, obalený prílišnou samoláskou, oslabený veľkými rozporami ducha a tela, to nemôže byť a nenamietala som nič proti tomu, že si svoje nádeje obracal na Východ. Veď práve tento človek, najmä ruský človek, bol už dávno na to predurčený, aby uskutočnil vládu lásky na zemi. Skôr som sa potešila, že i v tejto veci máme rovnaký náhľad, lebo už vari od školských lavíc prechovávala som zvláštne pochopenie pre ruskú dušu.

Ako vieš, obaja sme sa z toho nového vzhliadania úprimne tešili. Náš život dostal novú náplň, lebo sme videli pred sebou jasný cieľ, ku ktorému sme obaja mierili. Rozdiel bol len v tom, že ja som vari prudkejšie vyšla. Ale myslela som, že Ťa treba dobehnúť. Či som to robila zle?

Hneď potom pustila som sa do čítania ruských klasikov znovu, aby som sa lepšie oboznámila s tým prostým človekom, apoštolom

pokoja a lásky, ako ho vypoďobnil ruský génius. A Ty si mi pospiechal na pomoc. Objavil si mi Gorkého, potom Majakovského, Bloka, Pasternaka. Ach, koľká krása, koľká krása! Divila som sa, prečo ju už svet dávno neobjavil. A predsa záležala len v smelom objavení človeka. Nič tam nebolo, ani obloha, ani zem, ani sluce a povetrie, čím bývajú zaplnené stránky iných kníh; len človek. Ale človek v takej nahote, v takej vernej podobe, že budí naraz ľútosť i nenávisť, že zároveň priťahuje i odpudzuje, hrozí, pokoruje ako pohľad na samého Boha, ale že si zasluhuje najväčšiu lásku, lebo ukazuje našu slávu i náš pád. Ani jednému umelcovi sa nepodarilo tak verne vyjadriť ľudskú dušu, ako to urobili ruskí umelci.

Tento človek stal sa mi čoskoro ideálom. Podmaňoval si ma tým viac, že stál práve v heroickom zápase proti celému svetu. No, chvalabohu, vtedy už bola zrejmá jeho mravná prevaha, ba dalo sa aj s určitostou očakávať, že už nie je ďaleká chvíľa, keď sa otrasú i múry nášho domu jeho víťazným krokom, keď zasadne s nami k stolu ako dobrý hosť a štedro nás obdarí svojou dôverou.

Obidvaja sme v rozochvení očakávali ten deň. Ako by sme nim mali vstúpiť ešte do tesnejšieho krvného i duchovného sväzku a celé naše smýšľanie i konanie nieslo sa v znamení tohto radostného očakávania. Pravdaže, aj iných ľudí v tom čase zachvacovala nervozita, ale nás vo väčšej miere. Priznávam sa, v mojom prípade to už bola až choroba, choroba srdca, ktoré pretekalo láskou, a nebolo úst, ktoré by boly z neho pily plnými dúškami, choroba uväznenej duše, ktorá pocítila prievan, vyúsťujúci niekde do širokánskych priestorov, kde nemá možnosť zasahovať nijaká ľudská moc, kde vládne neobmedzená sloboda myslenia i cítenia.

Nestačily mi už len rozhovory s Tebou, rozjímanie pri knihách. Chcela som viac, chcela som sa dozvedieť všetko o človekovi, ktorý ide vykúpiť mňa, Teba i ľudstvo, chcela som si ho oživiť, vyvolať pred oči. Preto sotva si ráno odišiel do úradu, utiahla som sa do najhľbšieho kúta našej izby s malým vydaním ruských dejín, ktoré si objavil vo voľfaktorom antikvariáte, a presedela som nad nimi celé hodiny. V nich som objavila najzákladnejšiu vlastnosť tohto človeka, živelnosť, vlastnosť, ktorá nám už chybuje, ale ktorá Rusom dodáva nesmiernu, stále vzrastajúcu silu, silu zeme, povetria a vody, lebo môže tak isto ako zem, povetrie a voda naraz ničiť i tvoriť.

Zároveň som pochopila, prečo ma tá sila tak uchvacuje, pokoruje a vábi a prečo spôsobuje také všeobecné rozrušenie myslí.

Chvíľami, keď som pre rozochvenie nevládala čítať, plynuly mi z úst samovoľne slová Blokovej básne Skýti, ktorú som sa bola chytro naučila ani nie tak preto, že bola i Tvojou obľúbenou básňou, ale že najlepšie vyjadrovala túto živelnosť. V náučnom slovníku som sa len veľmi málo dozvedela o Skýtoch. Lež aj to mi stačilo, aby som pochopila ich osudové poslanie v ruskom národe.

Nediv sa takej prílišnej horlivosti. Bola podmienená i podnecovaná Tebou. Vedel si o všetkom, čo podnikám. Nič som pred Tebou neskrývala. Hľadala som len novú cestu k Tvojmu srdcu a myslela som, že vedie iba prostredníctvom tohto človeka, ktorého si Ty povýšil nad mňa. Moje konanie bolo bez bočných úmyslov, preto nemám k nemu ani dnes čo dokladať a vysvetľovať.

Skôr Ty si mi zostal dlžen odpoveď na otázku, prečo si ma zradil na tejto púti práve vtedy, keď boly všetky predpoklady, aby sme sa našli, prečo si upadol do zatrpklého mlčania vtedy, keď si mal najviac hovoriť, keď si mal radostou plesať, lebo Tvoje očakávanie sa splnilo.

Všade okolo nás triumfoval človek, do ktorého si predsa vkladal nádej, že prinesie do života prikázanie lásky. Nepretržité šiky ruského vojska prechádzaly našou ulicou. Dunenie ich mocného kroku nás prebúdzalo aj v noci a naplňalo bezpečím pred hrozbou kano nádý, ktorá ešte podchvíľou zúrivo vybuchovala v okolí nášho mesta.

Vo všeobecnosti bolo badať uvoľnenie myslí. Ľudia ozaj úprimne vítali svojich osloboditeľov. Aj tí, čo dosiaľ prechovávali obavy pred záhadným vojskom, o ktorom, rozumie sa, kolovaly hrôzostrašné chýry, vytrezveli z predpojatosti a chodili s usmiateymi tvármi. Iba Tvoje čelo sa so dňa na deň viac zakabonievalo. Z úradu si prichádzal vždy zachmúrenejší a podráždenejší. Vyhýbal si odpovedať priamo na otázky, ktoré som Ti z tej príčiny kládla, a úmyselne si zanedbával príležitosť pustiť sa so mnou do rozhovoru.

V tých časoch nechcela som veriť, že by si bol sklamaný nádejami. Všetko som ospravedlňovala Tvojou zaujatosťou. Lebo naozaj si mal veľa práce v úrade, doma, i vo verejnosti. Doba vyžadovala celého človeka. A Ty si sa nezaprel. Svet sa nachádzal v rozvalinách a ľudská spoločnosť v rozklade. Všetko žiadalo obnovu, volalo po

silných rukách, triezvom rozume. A Ty si nešetril silami. Rozdával si sa viac a štedrejšie ako kedykoľvek. Bolo len prirodzené, že sa nechceš vyčerpávať zbytočnými besedami, ktoré beztoho už nemaly prítlačivosti. Veď i ja som ich ľahko postrádala. Prijala som skutočnosť tak, ako prišla. V ničom som musela svoju mienku opraviť, ale nebolo toho veľa. Vcelku ma ruský človek nesklamal, lebo som ho ani ja nesklamala.

Ako vieš, v našom dome cez front vystriedalo sa mnoho vojska. Ani Rusi nás neobišli. Usadili sa s kuchynou na našom dvore, preto cez deň neprestajne prichádzali ku mne s nejakou žiadosťou. Nechcem nič zatajovať. Niektorí mali naozaj divoký vzhľad. Ale stačilo na nich prívetivejšie pozrieť, stávali sa hneď krotkejšími a srdečnejšími. Nazdávam sa, že dôvera človeka stúpa a klesá podľa toho, akou mierou dôvery ho my obdarujeme. Častokrát na prvom stretnutí oči záleží. Pohľadom môžeme človeka raníť i povzniesť. Pohľadom dávame človeku pravú hodnotu.

Bolo teda len prirodzené, že sa medzi nami vytvorilo priateľstvo. Chodili okolo mňa, žartovali, pomáhali mi pri práci, predbiehali sa v úslužnosti a v prejave úcty, ba navštevovali ma i v našej izbe.

Zaujímavé. Chovali sa tam ako v múzeu. Útulnosť malej a usporiadanej domácnosti ich prekvapovala a rozcitlievala. Vchádzali s hrmotom. Ale hneď pri dverách sa zastavovali a zarážali. Z tváří im vyžarovala bázeň a zároveň aj úžas, ako by sa boli náhle ocitli v prítmí svätyne. A keď sa mi ich podarilo posmeliť, udivovala ich každá maličkosť. Stávali sa temer deťmi. Opatrne brali do rúk sklené figúrky, smiali sa im dlho, srdečne. Rozberali Kamilove hračky, tešili sa im, ohmatávali nábytok, prikrývky, kachle, lustre. Všetko im bolo divné. Všetko ich vedelo rozrušiť. Potom mi obyčajne rozprávali o svojom domove. Mali k nemu vreľý vzťah. Každý vytúžene čakal, kedy sa bude môcť vrátiť, lebo čakaly ich tam ženy, deti, čakali otcovia, matky, sestry, bratia. Čakala ich tam taká istá útulná izbietka, ako bola naša. Vlastne celé vzrušenie, ktorému tak náhle prepadávali, spôsobila iba spomienka na ňu. Náhle sa ocitli v podobnom prostredí, medzi drobnôstkami, ktoré voľakedy aj ich obklopovaly, strácali surový vzhľad vojakov, dobyvateľov a stávali sa najľudskejšími ľuďmi. Odpínali si opasky, odkladali ťažké, neforémne zbrane, prespevovali si svoje dumky a púšťali sa do druž-

ných tancov. Nikde inde som nevidela také bujaré prejavy radosti zo života.

Mala som ich rada. Tešila som sa, keď ku mne prichádzali, a sama som ich zvala. Nebolo v tom nič pohoršujúce.

Nechce sa mi preto veriť, že by Ťa boli práve tieto návštevy mýlili a že by si bol pre ne pojal voči mne podozrenie. Bol si predsa vždy rozumný a za tie roky, čo sme spolu nažívali, mal si času sa presvedčiť, že moje city, ktoré prechovávam k Tebe, nie sú falošné, že nie som schopná pretváranky alebo nejakého úskoku. Všetko si o mne vedel a všetko si mohol na mne pozorovať. Naš sväzok nebol len obapolnou smluvou, ktorú sme si dali posvätiť aby nás do smrti sputnávala hrozba hriechu. Vytvoril sa z čistej lásky a upevňoval sa pletivom, ktoré vyrastalo z našich sŕdc. Nuž ako by som bola mohla toto puto tak rýchlo a bez bolesti pretrhnúť? Nie, taká bezcitná som nebola a Ty si o tom vedel.

Tvoje divné správanie vysvetľujem si dnes tým, že si sa náhle zakolísal vo svojej istote a stratil dôveru v človeka. Horlil si síce za lásku. Chcel si sa ňou ohradiť ako pevným múrom proti hriechu, aby si mal pokojný život, dôstojnú smrť a po nej večnú slávu. Ale staval si na piesku. Kázal si lásku iným, a sám si ju nemal. V Tvojom srdci prebývala iba samoláska a tá ti prekážala, aby si jasne videl. Mal si len súciti s bližným. Mýlilo Ťa, že vidíš okolo seba žobrakov, ľudí biednych, odstrkovaných, zabúdaných, ponížených. Chcel si im aj pomáhať, podávať im láskavo ruku, dvíhať ich z uponíženia, obdarúvať ich smidkami, handričkami, aby nehľadovali a nemrzli, mal si dobrú vôľu zariaďovať pre nich chudobínce, starobínce, nemocnice. Áno, chcel si uskutočňovať všetko to, k čomu Ťa zaväzovala Tvoja viera a najmä Tvoja cirkev. Ale naľakal si sa slobodného človeka, ktorý mal aj voči Tebe určité požiadavky, keď si sa mu chcel vyrovnáť, lebo popri ňom si strácal na hodnote. K tomu si pojal podozrenie, že Ťa zbaví pohodlia, že mu musíš veľa obetovať zo svojho vlastníctva. Radšej si udusil v sebe ten zápal rojčenia za vysokými ideálmi, ktorým sa ľudia Tvojho druhu plnia vždy vtedy, keď im niečo ohrozuje duševnú pohodu. A ponáhľal si sa zachraňovať i mňa, aby som sa nestala obeťou zaslepenosti. Len škoda, že som Tvoj zámer nevypozorovala skôr. Bolo by sa mi vari podarilo Ťa varovať. Ale všetko sa mi rozblesklo v hlave až vtedy, keď si dovedol do domu toho opitého kapitána.

Hneď, ako ste vstúpili s veľkým hrmotom do izby, zbadala som, že ma chceš vyliečiť z choroby. Chcel si mi s inej stránky odhaliť človeka, ktorého som sa naučila ctiť, a nevedomoval si si, že pritom odhaľuješ sám seba. Musím priznať, vyhlíadal si si na ten účel dobrý exemplár. Bolo zaiste treba všeličo podniknúť i obetovať, aby si ho našiel, lebo Ti šlo o originálny typ. Nuž kapitán mal všetky znaky tohto typu. Bol dosť neohrabaný, aby nepobadal útlanosť prostredia, do ktorého sa dostal, a dosť surový, aby zneuctil všetko, s čím prišiel do styku. Vedel sa akurátne srdečne chechtať, vedel plávať i hrešiť, vedel na rozličný spôsob prejavovať svoju bujarosť. Mohol si byť spokojný. Vedel všetko to, čo urobí každý človek, ktorý nemiernym pitím uvoľní v sebe všetky zvieracie pudy svojho podvedomia. Lež zabudol si, že človek v tomto stave býva aj dotieravý a predovšetkým nebezpečný.

Pokúšala som sa upozorniť Ťa na to, lebo som zbadala s hrôzou, ako ten človek stále častejšie a bezočivejšie lipne svojim ťažkým, zakaleným pohľadom na mne, ako ma ním nestydato ohmatáva a obnažuje, ako ma pomaly, ale iste strháva do priepasti svojej nespútanej čiernej vášne. Keď sa mi to nepodarilo, chcela som vás zanechať, ale Ty si bol neúprosný. V Tvojich očiach sa lesklo chladné svetlo škodoradosti. Kedykoľvek som sa pokúšala vymotať z osídel, do ktorých ma chytal ten človek, a hľadala som pri Tebe pomoc, vysmial si ma a social zpät, ako by si sa nevedel nasýtiť pohľadom na moju bezmocnosť.

Prečo si to robil? Kde si ešte hnal démona svojej pomsty? Čo si chcel ešte odo mňa, keď som sa Ti už vzdávala napmilosť? Prečo si nekrotil svoju ukrutnosť? Veď si musel vidieť, že slabnem, že neznesiem sama farchu zodpovednosti za katastrofu, ktorá nám hrozila, a že v nasledujúcej chvíli všetko sa musí zrútiť na Tvoju hlavu.

Ach, áno, Ty si nič nemohol vidieť. Mal si byť pomsty na očiach. Cítil si v sebe len neskrotnú silu trestajúceho božstva. Vo svojej povýšenosti nechcel si zbadat strach v mojich prosiacich očiach. Ale aké strašné bolo potom Tvoje pokorenie, keď si konečne pochopil svoju prehru.

Spomínam si ešte živo, ako si smrteľne zbledol, keď kapitán zreteľne prejavil hriechnú žiadosť svojej nespútanej, alkoholom vy-

stupňovanej vášne a rozkázal Ti, aby si sa z izby vzdialil. Áno, pamätám sa na tú hroznú chvíľu, lebo otriasla i mojím srdcom. Kapitán stál pred Tebou pokojne, vedomý si svojej sily a prevahy, trochu sa usmieval a žmurkal ako by ospanlivosťou. Nebolo badať na ňom vzrušenia. Čakal, ale bol rozhodnutý uplatniť svoju vôľu každú chvíľu i násilím, hoci by to bolo stálo niekoho i život. Naproti tomu Teba úplne opúšťala odvaha. Bol si úbohý, lebo Tvoj pád z pýchy a istoty panujúceho do biedy a nahoty pokoreného bol veľký. Nevedel si sa zmôcť ani na jediné slovo odporu. Ústa sa Ti chvely, tvár Ti otmavievala pruhmi smrteľných krčív, očami si blúdil od predmetu ku predmetu a nakoniec si sa zachytil o mňa, lebo si myslel, že ja nájdem ešte oslobodzujúce riešenie.

Čo si však mohol čakať od tvora, ktorého si len pred chvíľou zdeptal tvrdou vierolomnosťou do prachu najväčšieho uponíženia? Čo si mohol čakať od ženy, ktorú si spravil svojim otrokom? Nediv sa teda, že som sa rozhodla obetovať sa, veď nebolo iného východiska. Chcela som Ti zachrániť život, lebo vtedy, áno, vtedy som Ťa mala ešte rada, veľmi rada, aj takého biedneho, pokoreného a myslela som si, že budeme mať dosť síl zaceliť túto ranu vo svojom živote, a nemohla som vedieť, že volím svoj osud.

No Ty si bol inej mienky. Nasledujúci deň som musela zostať sama, aby sa stačil vo mne hriech uležať a rozpuknúť, aby ma vlastné svedomie mohlo dostatočne obviniť z priestupku, lebo trest, ktorý som si už odpykala, zdal sa Ti primalý a sám si sa musel pred verejnosťou očistiť prv, ako predstúpiš pred o mňa s prísnu tvárou sudcu.

Prišli ste až druhý deň so sestrou Máriou a s matkou. Bolo treba zachrániť česť rodiny, bolo mi treba dať lekcii, aby som znovu ne- padla a aby som na vás neuvrhla novú hanbu, keď ste ma už museli trpieť medzi sebou.

Chvalabohu, aspoň Mária ma nezavrhla. Pochopila hneď všetko a stala sa mojím jediným útočiskom. Mohla som sa jej sveriť, lebo jej čisté srdce nevedelo sa zakaliť podozrením a naplniť nenávisťou. Pri ňom som znovu okriala a našla sily znášať príkorie, ktoré ste mi Vy na každom kroku spôsobovali.

Predovšetkým matka. Tá ctihodná starena nenájde hádam ani po smrti pokoja, že som váš rod svojou krvou znečistila, a svoju žalobu na mňa vznesie i pred tvár samého prísneho Boha. Úprimne

lutujem, že som tak znevážila a znepokojila jej starobu. Bol si jej miláčik. Preto mi nemohla odpustiť poklesok. Prišla v smútku, ako by bol v našom dome niekto zomrel. Najprv sa zaujala malého Kamila. Bolo treba chrániť nevinnosť dieťaťa, ktorá bola mojou prítomnosťou ohrozená.

Ach, Bože môj, veď mal byť jediným potomkom rodu, a v jeho žilách kolovala aj moja krv. Kto jej mohol zaručiť, že nikdy v nej neprepukne taká zvrhlosť, ako prepukla vo mne? Chudera, mala oprávnené obavy a zlé muky. Musela dôkladne využiť ten kúsok času, ktorý jej ešte zostával z púte po tomto svete, ak chcela stihnúť vykoreniť z jeho srdiečka všetky zárodoky môjho prekliatia. V tom nedôverovala ani Tebe. Nepýtala sa nikoho na mienku. Dieťa si prisvojila. Od rána do večera ho pozorne sledovala a viedla. Ráno sa mu ohlasovala nábožnou piesňou do sna a večer ho modlitbičkami unášala do spánku. Ani jedinký krok nesmel urobiť odteraz bez nej. Vynaložila veľa námahy, aby ho naučila prežehnávať sa pred jedlom i po jedle, ráno i večer, a ešte viac, aby ho odučila tykať starším ľuďom. Musím priznať, že v tej starene bolo veľa húževnatosti. Vykonalala do dôsledkov všetko, čo si raz zaumienila. Nezľakla sa nijakých prekážok, keď mala jasný cieľ pred sebou. Kamil sa musel stať anjelikom, i keby ho boli čerti držali za nohy.

Horšie bolo so mnou. Pre mňa nebolo záchrany, a preto nebolo ani zmilovania. Odsúdila som sa vlastne sama. Matka ma prišla na to len upozorniť. A bola pritom celkom pokojná a chladná.

Ešte toho dňa, ako ste sa ustanovili, musela som vypočuť jej kázeň. Boly to tvrdé a bezohľadné slová ženy, ktorá vo svojom živote poznala len ctnosť. Dnes ich už neviem opakovať. Pamätám si len to, že pri nich hanbila som sa sama pred sebou a hlavne uvedomovala som si s hrôzou, aký osud nás čaká. Tvoja matka vlastne prebudila vo mne hriech, ktorý sa mohol ľahko premlčať, lebo nemal dostatočného presvedčenia. Tlrel iba niekde na dne mojej duše ako nepatrné zanietenie, ktoré nemalo potrawy. No naraz sa vzňalo do plameňov, vohnalo mi horúčavu hanby do tváre, slzy rozhorčenia do očí a tak som si musela priznať, že nebudem mať dost sil utajiť ho pred sebou a pred svetom.

Neviem, či matka niečo vybadala. Prekypovala spravodlivým hnevom urazenej dôstojnosti. Mohla, povedzme, kvapôčky slz, ktoré mi stiekly mimovoľne na líca, považovať za prejav ľútosti, ale aj za

prejav bezmocného, potlačovaného vzdoru. Na tom mi už nezáležalo. Viem, nikdy ma nemala rada. Prijala ma za nevestu len preto, že vedela, ako mocne si sa ku mne primkol, a že by Ťa musela stratiť, keby sa postavila proti Tvojej vôli. Sám si mi prezradil, že je trochu na mňa žiarlivá. No nezdá sa mi, že by to bola len žiarlivosť. Bolo v tom niečo viac. Bolo v tom aj trochu rodovej pýchy. Ťažko znášala, že si berieš len neznáme chudobné dievča, ktoré nebude môcť ničím prizdobiť jej samolúbošť. Považovala to za pohanenie svojej krvi. Cítila sa vinná pred prísnyim tribunálom svojich predkov, pred ktorý mala čoskoro predstúpiť, aby sa zodpovedala, čím sa zaslúžila o ich oslávenie. Ešte chudobu mi bola ochotná odpustiť, ale toto nie. Využila príležitosť, aby mi zjavila nenávisť, ktorú ku mne prechovávala. Snažila sa ma zlomiť, a keď sa jej to nepodarilo, vytýkala mi nedostatok citu.

Istotne sa Ťi potom žalovala, že som ju urazila. Nemohla som inakšie. Miesta na mojej duši, ktorých sa nešetrne dotýkala, boly vtedy ešte veľmi boľavé.

No o koľko znesiteľnejšie a ľudskejšie bolo jej správanie od Tvojho. Tá vyschnutá, zohnutá starena vo svojej spravodlivej rozhorčenosti bola schopná odniesť ma na svojom chrbte priam pred pekelnú bránu, aby uchránila svoj rod od mravnej nákazy, ktorá sa šírila odo mňa, zakaiaľ Ty si sa rozhodol vypaľovať ma za živa po kúsku pred svojimi očami, aby si sa kochal na mojich mukách.

Keď sme po čase osameli, sponáhľal si sa mi oznámiť, že kapitána hneď na druhý deň, ako spáchal svoj hanebný čin, rozniesla za mestom mína, ktorú chcel nerozmyslene holými rukami s cesty odstrániť. Nepovedala som na to nič. Ani som sa na Teba nedívala. No Tvoj neprirodzený, do pokoja sa nútiaci hlas mi dost srozumiteľne označoval úmysel prezvedieť sa, ako hlboko som zapadla do hriechu. Neviem, do akej miery si uspokojil svoju zvedavosť. Priznám sa, bolo mi ťažko udržať meravú tvár, keď mi srdce krvácalo.

Tvoje mlčanie, do ktorého si sa potom na niekoľko dní pohrúžil, bolo zaiste následok toho.

No niekedy mlčanie býva hlasnejšie a srozumiteľnejšie ako sama reč. A Ty si mal o čom hovoriť. Tvoje oči krúžily nado mnou ako dvaja vtáci, ktorí sa chcú spustiť do hniezda, ale nemôžu ho zistiť niekde pod sebou. Kdekoľvek som sa stratila, všade boli. Vo dne pri práci sedeli mi na rukách, keď som išla po dvore, šinuli sa vedľa

mňa ani dva tiene strážcov. Večer so mnou líhali, ráno vstávali, ba aj v noci, keď som sa zo sna strhávala, objavovala som ich niekde vo tme. Vari si čakal, že nevydržím a raz prehovorím. Prečo si to robil? Čo si chcel odo mňa vedieť? Či si nevidel, že priveľmi trpím pre Teba? Ani si nevieš predstaviť, akú tieseň mi spôsobovali tie Tvoje podozrievavé pohľady. Nevedela som, ako im uniknúť. Všade som ich cítila. Štvaly ma ako ľútu zver. A predsa v ten čas potrebovala som veľa pokoja a hlavne lásky. Tvojej lásky, ktorá by mi bola odpustila a ktorá by mi bola dala sily znášať utrpenie. Či si vari myslel, že si toho už nezaslúžim?

Ach, aký si bol zbabelý! Báľ si sa, že tak budeš musieť priznať i svoj podiel na mojom hriechu. Ale to si nemohol. Nechcel si ani teraz sostúpiť so svojej povýšenosti duchovného a mravného patrícia. Radšej si sa postavil na stranu mojich sudcov, kde, ako si sa nazdal, bola spravodlivosť, a dovolil si, aby na mňa kydali hanu. Neprejavil si ani kúsok porozumenia pre moje rozpoloženie, nepodal si mi pomocnú ruku, keď som to potrebovala, nepoľutoval si ma, keď si videl, že mi srdce krváca. Hoci som Ťa niekoľko ráz prosila, aby si ma nenútil vychádzať von, lebo ťažko znášam pohľady ľudí, Ty si ma náročky vodil po návštevách a sám si práve vtedy rád návštevy prijímal, lebo Ti záležalo na mienke spoločnosti, musel si si stoj čo stoj udržať jej priazeň, aby si sa neocitol sám. O mňa Ti už nešlo.

Ach, Ivan, čo sa to s Tebou porobilo? Či Ťa už naozaj nič ku mne nepýtalo? Prečo si ma potom držal pri sebe? Mohol si ma zavrhnúť a poslať preč. Boli by sme vyhli aspoň tým nepríjemným chvíľam, ktoré sme vždy prežívali, keď sme sa márne pokúšali o sblíženie, a hlavne nebolo by došlo k tomuto účtovaniu. Lež Ty si o rozvode nechcel ani počuť. Nechcel si vlastným zásahom rušiť sväzok, ktorý spojil Boh. Radšej si volil stav, ktorý mohol byť iba našim väzením. Ako vieš, podrobila som sa Ti aj v tom bez výhrady, najmä keď si žiadal odo mňa obeť pre dieťa.

Uspokojila som sa s úlohou trpnej manželky, keď už nebolo iného východiska. Môj život zdal sa mi aj tak bezvýznamný, keď som zistila, že do môjho srdca nemôže sa vrátiť spokojnosť a šťastie, ktoré tam boli pred katastrofou. Mohla som pri Tebe čakať už len smrť, ako čakajú trpezlivo mnohé iné ženy pri svojich mužoch.

Ale po tieto dni som zistila, že budem druhýkrát matkou. Pod

mojím srdcom sa počal nový život. A ten ma znovu usvedča z hriechu, ktorý som chcela utajiť, aby sa stal najviac iba záležitosťou môjho svedomia, preto som sa rozhodla priznať sa týmto listom a opustiť tento dom skôr, ako by sa mali naše oči ešte raz stretnúť.

Odpusť mi, že Ťa takto zaskočím a postavím pred hotovú vec, ktorú už nebudeš môcť zmeniť. Sama sa viním zo všetkého.

Stalo sa to v tú hroznú noc. Po tom, ako si Ty odišiel z izby a nechal si ma s tým rozdráždeným mužským osamote. Ach, bol naozaj šialený, zverský. Keď som sa ako-tak prebrala z prvého opojenia, do ktorého ma strhol svojou neskrotnou vášňou, našla som sa na posteli vedľa neho. Prvou mojou myšlienkou bolo, že Ťa pomstím. Nedbala som na následky. Podľa rovnomerného dychu, ktorý od neho zaváňal, som usúdila, že sa nachádza v hlbokom spánku, čo mi prichádzalo vhod. Odtiahla som sa opatrne od neho. V kuchyni som rýchlo vyhľadala Tvoj lovecký nôž a potom so sviečkou v ruke, aby som neschybila, prikrádala som sa ticho k nemu.

Ležal ešte pokojne na chrbte s hlavou obrátenou ku mne. Ruky mal rozhodené na perine, ktorá ho na jednej strane odhaľovala až po bedrá. Oddychoval zhlboka poloootvorenými ústami. Medzi poodhrnutými mäsitými gambami beľaly sa mu zuby. Tvárou prebehával podchvíľou pohrdavý smiešok, ako by ho vo spánku dráždil nejaký sen. Mohla som ho takto vidieť v celej jeho úchvatnej hrôze. Nepokojný plamienok sviečky mi ho objavoval vo tme. Svetielko sa po jeho tele hladko a pokojne kĺzalo, ako by ho polievalo tekutým kovem. A naraz sa mi zdalo, že je celý z bronzu, tvár, čelo, svalnaté ramená i široké prsia. Skýt, blyslo mi hlavou. Naozaj, Skýt. A toto jediné slovo, ktoré mi vypadlo odnekiaľ z podvedomia a zacvendžalo mi v ušiach, celú ma náhle rozochvelo ako napnutú strunu a odzbrojilo.

Skýt! Prichádza z temnôt vekov a v také isté temnoty má sa o chvíľu vrátiť ako posol božstva, ktorý prechádza svetom a nesie horiacu fakľu, čo zapaluje nové ohne na všetkých stranách. Čo znamenalo jediné zastavenie tohto héraosa a čo som mu ja mohla vo svojej malosti darovať? Smrť — život? Ako málo to bolo. Čakal s pohrdavým úsmevom na nôž v mojich rukách, ktorý sa mu mal vboriť do prs.

Srdce sa mi zatriaslo a bola som naraz slabá. Oj, taká slabá. Nôž

som už nevládala použiť. Vložila som ho pod hlávik a priľahla som si znovu pokorne po jeho boku, rozhodnutá darovať mu lásku, lebo len takým malým darom bola som schopná prispieť na žertvu jeho veľkého poslania.

Teraz budeš vedieť, prečo som trpela a prečo som nemohla zniesť Tvoj pohľad. Prekážal mi v tom tento hriech. Bála som sa, že ho vo mne poznáš, lebo najprv som ho chcela utajiť pred Tebou a pred svetom. Myslela som, že budem mať na to dosť odvahy a myslela som, že aj Ty ma v tom podporíš, že prevezmeš aspoň čiastku zodpovednosti zaň. A keď si to odoprel, uspokojila som sa na celý život so svojím údelom. Rozhodla som sa znášať rany Tvojej tvrdosti a nepochopenia ako spravodlivý trest. Lež ďalej by som to už nemohla. Dieťa, ktoré nosím pod srdcom, je plodom tohto môjho hriechu. Raz vyrastie z neho azda tiež muž. Azda bude práve taký, ako bol ten, čo sa raz bol u mňa zastavil na jednu noc. Nechcem, aby Ti pripomenul Tvoju zbabelosť, preto odchádzam.

Uspokoj sa teda a nehľadaj ma. Pre Teba som už odumrela. Len o jedno Ťa prosím. Zachovaj vo svojom srdci spomienku na našu mladosť takú čistú, ako ju zachovám ja.

Ži v pokoji!

Júlia.

VOJTECH MIHALIK

Z poľského pamätníka

I. Varšava

Najväčšie oči majú deti s hviezdami.

*Varšavské nebo, dotrhané ešte od vojny,
má tisíc hviezd, čo vybuchujú ako granáty.*

*Pod nimi deti s novinami kričia: Express Wieczorny.
Expres hučí v tme. Som ako expres ustatý.*

*Dvaja slepi dnes na Jeruzolimských alejach
spievali pieseň o radostnej jari.*

*Ale ja
nevedel som pozrieť do ich tváří,
do týchto chrámov bez veží
a pivníc, plných ľadu.*

*Odtiahol som sa pomaly
a zašiel k vode, kde na slnečnom nábřeží
mladí a zdraví ľudia ležali
a pili oranžádu.*

2. Rýchlik

*Poľským vlakom nocou smutnou
širokou dolinou ako putňou
veziem si kosti od mora
z Gdynie.*

*Čas plynie
a veci hovoria.
Zpočiatku monotónne
ako voz, ktorý smutné kone
ťahajú z lesa.*

*Neskôr sa všetko rozhučí:
škriepia sa jazyky obruči,
hamovky na vagóne
trú staré brady o kolesá,
rad spiacich tváří chvie sa
a obloha, keď klesá,
z plúc vydychuje hviezdny prah.
Ach, už je celkom na dosah:
hviezdy sú červené ako hriby,
keby bol väčší mráz, vyhasly by,
za záhradami smreky
ťahajú drieky z riek*